

Під Небесний

Наталія Кияшторна

Наталія Кияшторна

Під Небесний

2010

ББК 84.4УКР6

K52

Збірка побачила світ завдяки сприянню **ОЛЬГИ ЧЕБАНОВОЇ** з м. Бровари Київської області, за що автор висловлює їй ширу вдячність.

Пані Ольга підтримує це видання в пам'ять про своїх батьків, **Петра та Марії Лешковятів**, уродженців бойківського села Рівня, депортованих 1951 р. в місто Первомайськ.

Кляшторна Н. О.

Під Небесний. — Київ: ТОВ «Макрос», 2010. — 44 с.: іл.

ISBN 978-966-2022-20-5

Лірика говіркою Західної Бойківщини – погляд автора на Бойків край, який спонукає до роздумів про бойківську ідентичність.

Контактна адреса автора: klasztorna@ua.fm

Усі права застережені. Жодна частина цього видання не може бути використана чи відтворена у будь-якому вигляді без письмового дозволу власників авторських прав.

© Кляшторна Н. О., 2010

© Дизайн-студія «Золоте Серце», 2010

СЛОВО ВІД АВТОРА

В історії Європи відомі випадки, коли давні племена, завоювавши нові землі, вбивали тамтешніх чоловіків, але залишали жінок. Перекази розповідають, як завойовники відрізали жінкам із переможеного племени язики – щоб вони «не псували благородства їхньої мови». Відтак народивши дітей, матері не могли передати їм своєї мови, а отже, дитина сприймала мову лише батька.

Відтоді збігло багато води: немає варварських племен – є цивілізовані народи, система морально-етичних цінностей. Проте ситуація з мовним різноманіттям з року в рік стає все гіршою. Люди зрікаються своїх мов і говірок вже не стільки під політичним тиском, скільки з суто прагматичних міркувань: зазвичай обирається та мова, спілкування якою покращить добробут.

Експерти інституту живих мов дійшли висновку: 40% мов і говірок світу опинилися на межі вимирання, а до кінця цього століття зникне половина усіх відомих нині мов.

У світі є прецеденти, коли мову, яка опинилася на межі зникнення, рятують. Валлійцям вдалося відродити кімрську (валлійську) у Великобританії завдяки державній підтримці. Та про неї можуть лише мріяти носії більшості рідкісних мов та говірок.

Карпати є регіоном із найбільшим мовним розмаїттям в Україні. Тут ще живуть носії десятків говірок, кожна з яких є унікальною. Драматизм становища полягає в тому, що внаслідок депортаций та перекроювання кордонів далеко не кожна з говірок бойків та лемків була належно зафікована.

В радянські часи, коли мовна політика в УРСР будувалася на боротьбі з *галицизмами* та *гуцулізмами*, про сприяння живому розвитку говірок не могло бути й мови. Поки народи Європи плекали своє етнічне різноманіття, творили регіональну літературу, в Україні провадилася тотальна русифікація, а українську уподібнювали до російської.

Загальновизнано: живі народні діалекти значно старші від писемної мови — вони є її попередниками. В бойківській топоніміці професор Костянтин Тищенко віднайшов десятки культурних нашарувань: у назвах бойківських річок, потоків та урочищ оживає історія, що упродовж тисячоліть творилася у цій частині Карпат пращурами більшості європейських народів. У бойківському діалекті збереглися гортанні звуки, рикливі словосполучення: люди в горах навіть мовою прагнули уподібнитися природі. Шкода, що урландоподібний спів бойків — пісенне перегукування на великі відстані — занепадає в добу стільникового зв'язку.

Бойківський діалект, що несе в собі потужний пласт не лише давньоруської та давньослов'янської, а навіть праслов'янської лексики, з особливостями своєї фонетики і граматики, є справжнім скарбом у культурній спадщині не лише бойківського субетносу, але усього Карпато-Балканського регіону. Цей скарб не замінить жодні пам'ятки археології, антропології і писемності. Попри те, що бойки не мають своєї правописної форми, бойківськими говірками писали свої твори о. Юрій Кміт, о. Михайло Зубрицький, зрештою, Лука Демян — соловій Закарпатської Верховини. Щедро насычена бойківською лексикою та фразеологізмами творчість Івана Франка.

Спілкуючись із представниками галицької інтелігенції, мені доводилося чути, що бойківська говірка бридка, що вона перенасичена польською лексикою, і зрештою, що вона є суржиком. Та з цим важко погодитися. Ще 1968 р. М. Брайчевський дійшов висновку: більшість українських діалектів відповідають локально-му варіанту ранньослов'янських археологічних культур. Відтак можемо вважати, що бойківська говірка є історичним продовжувачем говірок племен білих хорватів. Саме з цього джерела — давні слова та граматичні конструкції, відповідники яких знаходимо в мовах південних та західних слов'ян, і зокрема — поляків.

Географічні особливості та периферійність регіону були найкращими консерваторами бойківської самобутності. Але в добу інтернету і

Наталя Кляшторна

цифрових технологій цього вже мало: людям самим треба захотіти, щоб їхня говірка була живою.

Останнім часом спостерігаємо обнадійливі тенденції у ставленні до говірок, і зокрема, бойківської. Кілька років тому українські діти побачили мультфільм «Лис Микита» за одноіменним твором І. Франка, в якому мова автора була дбайливо збережена. Ритм бойківської говірки Дрогобиччини чітко простежується у творчості письменниці Галини Пагутяк, цього-річної лауреатки Шевченківської премії в галузі літератури.

Десять років тому я почала відвідувати розсіяніх у південних і західних областях України вихідців із Західної Бойківщини, етнічні землі яких зараз належать Польщі. Я записувала спогади про депортaciю у літніх людей – моя найстарша інформаторка народилася у Бандрові 1895 р. Це покоління й через 50 років після вигнання з рідного дому, живучи в інших кліматичних і географічних умовах, часто в ізоляції від свого середовища, спілкувалося у побуті виключно говіркою і дивовижним чином зберегло особливості бойківського світобачення. Кожного разу, повернувшись до Києва, я намагалася бодай тезово записувати враження від побаченого і почутого. Не знаю чому, але з певного часу вони мимоволі набували нової форми. Відтоді я почала пригадувати говірку Західної Бойківщини, південно-східної частини Ліського повіту – слова, рідні мені з дитинства.

Осکільки терен Бойківщини є досить розлогим, відмінності між бойківськими говірками можуть бути істотними. Але усі бойки мають спільні особливості в мові: тверде *и* (позначене як *ы*), пом'якшені шиплячі, африкат [*dj*], а не-наголошене *e* здебільшого вимовляється як *i*.

Намагалася користуватися говіркою побожно – спочатку з хисткою надією, а тепер із твердою вірою, що бойківська літературна традиція і бойківська регіональна література ще скаже своє слово у ХХІ столітті.

Наталя Кляшторна

У Бойківськім краю людину звідусіль оточує казка: велич гір, калейдоскоп пейзажів. Принади цієї землі вабили туристів ще із XIX ст., коли обабіч Карпатського хребта поставали вілли для відпочинку і оздоровлення. Найвизначніші місця туристичного паломництва на Бойківщині – озера Синевир та Хащованське, водоспад Шпіт та каскад «Кам'янка», фортеця Тустань і скелі Довбуша. Оздоровчі центри зосереджені біля джерел мінеральних вод у Трускавці, Східниці, Моршині та Розлучі.

Запаморочлива панорама Карпат відкривається з Торуньського (Вишківського), Верецького та Ужанського перевалів, на терені Польщі – з перевалу Бескид.

Наталія Кияшторна

Бистрий потічок спішиться д' ріці,
Лентов ся звиват дорога,
Хмарка вклоняє ся Магурі –
Так близойко до Бога.

Вітер студений – дух полонини,
Сонійко світит облесно,
Серце ся губить за пасмом гори:
Там Бойків край —

Під Нибесний.

Бойків без перебільшення можна назвати дітьми природи. Розкоші та гурманство були чужими для цих людей. Потяг до надмірного споживання не властивий бойкам – власне, як і всім мешканцям гірських територій.

Ось Вам урок від простих старих бойків: щастя не в тому, щоб мати багато, а в тому, щоб не хотіти зайвого!

Бойки, бойки:
хлопи низойкі,
жони тонойкі,
воли гладойкі

бойки, бойки,
од весни до восини
ходиме босими,
ходиме босими...

травиця – палаці,
солома – матраци

горазд за горами –
та нигда ни з нами

ни густо на столі –
всьо маєш в коморі

заплаче в колисці –
лади нову миску

бойки, бойки,
од весни до восини
ходиме босими,
ходиме босими...

Бойки, змалечку звиклі до важкої фізичної праці, вражаютъ поетичністю мислення. Вони до кінця своїх днів зберігають дитячу допитливість, хоч ніколи не демонструватимутъ цього першому зустрічному.

Допоки людина ставиться до всього, що її оточує, наче до одухотворених істот, доти вона живе в гармонії не лише з навколошнім середовищем, але й сама із собою.

Де вітри сьпівають словом мамчиним,
Де промені ніжат ліпше твоїх рук,
Там Чертиж из Труханцьом загнівались –
Ни могли си поділити Кичеру.

Кичера так красно запашилася,
Кичера – вна тим гонорувалася,
Вна від них потічками звивалася
І громовим съміхом ся заходила.

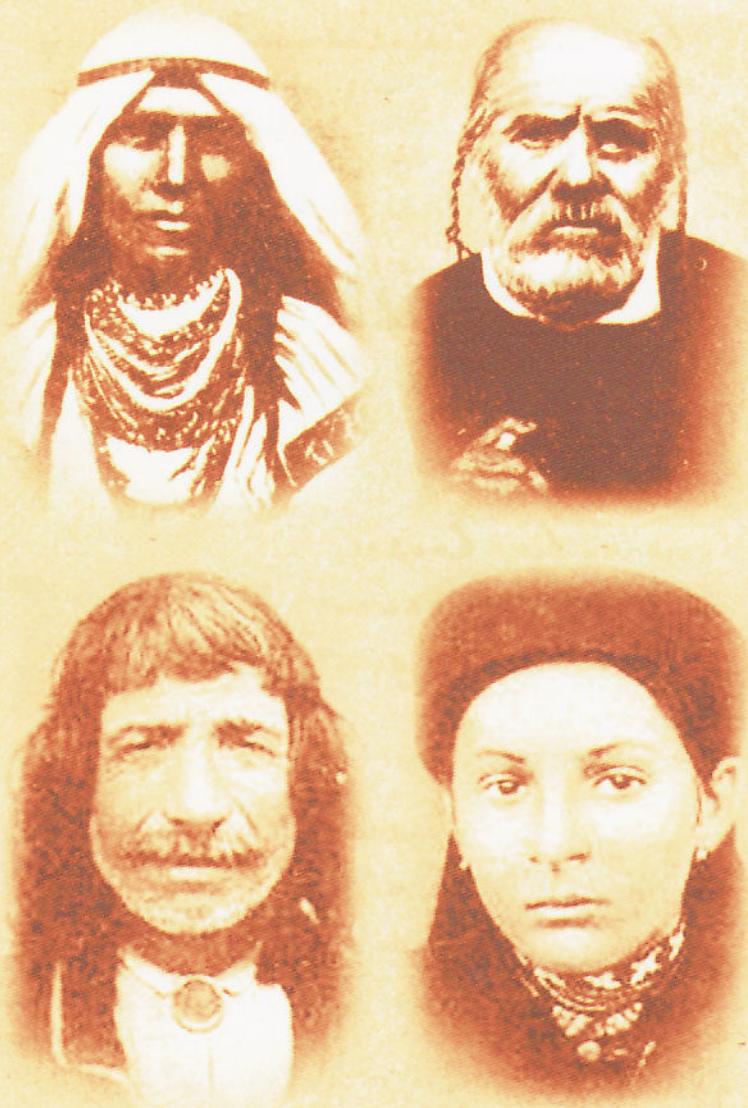
Полянки у лісі низасватані
Смирічкам пириказати мусіли,
Жибы сватачів пирипровадили,
Заки газдам вроджаї ни вродили.

Царинська Полонина журилася:
Нихто ни хотів до шлюбу з лисою.
Звергши убрання, вна красно розпласталася,
Прогоном, гі лань, все вигиналася.

Вна хотіла Бескіта високого,
Вна хотіла Жукова дзilenого,
Вна хотіла кождого, жибы він ї
Голову покрив густою кроною.

Заки кождий з них мав свої клопоти,
Заки кождий ворожив на гром ци дощ,
Князь Вотрит з високости виръхів своїх
Визирає і чудовався Тарницьов.

Тарница – то была сестра Галича...

Етногенез бойків є дуже складним. Найкраще це підтверджує багатство антропологічних типів, які можна побачити на Бойківщині.

Наталія Кляшторна

Камінь тихоїко точит вода,
Слід ї ся лишат на камини.
Простий народе, скупий на слова –
Від жон праугорського племини.

* * *

Заки постригли вотари усі,
Заки всю бринзю зцідили,
Люди з Трипілля ци з Кукутені
В Бескіті горщик сказили.

* * *

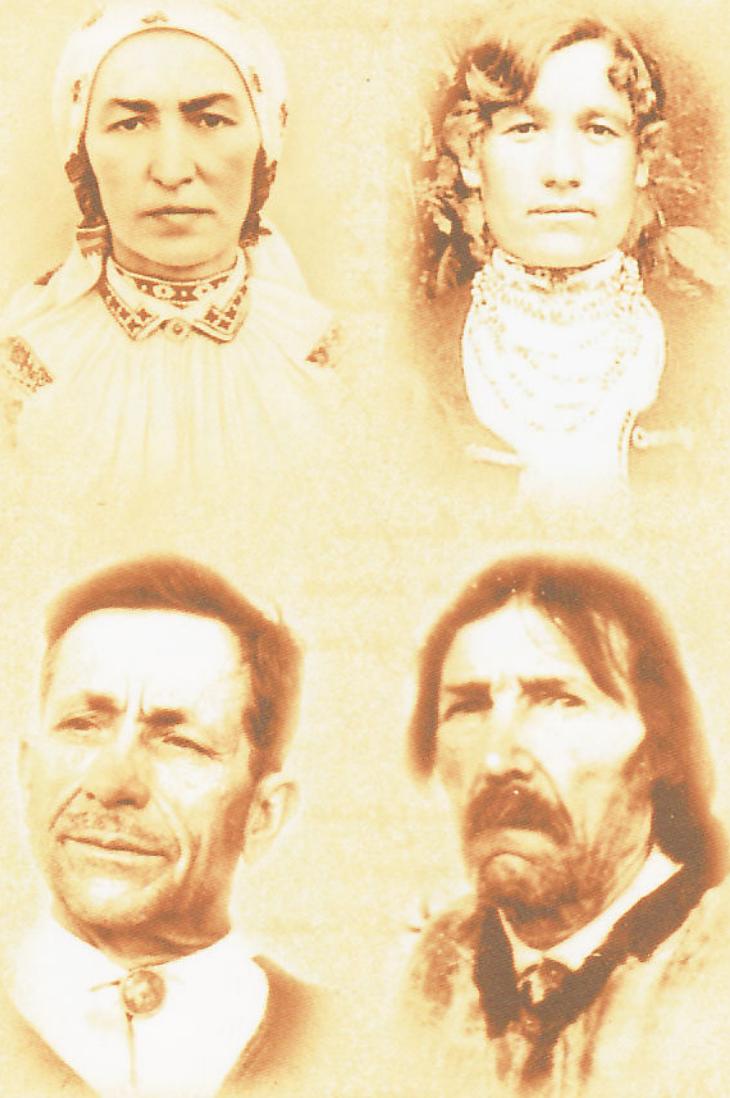
Капище густо над скельов димит,
Дзвинит залізяччя у зворах.
Злотоволосий витязю-кельт,
Хто тя кликав у гори?

* * *

Тішат ся сонійку буки густі,
Пастух ся бадьорит пісньов.
Тенігі фракійці ту носят мечі
Й Траяна юш дак ни бойится.

* * *

Nig Нібесний

Хто знає: можливо, розгадка таємниць бойківського обліччя даст змогу переосмислити історію всього Карпатського регіону...

Видів-ис Татри із наших виръхів,
Висотний білий харвате,
Заки в Балкани привели путі,
Зносив-ис у нас ходачата.

* * *

Звіра йимали, топтали стижки,
Дикі ліси корчували –
Ви, що лишили ся ту на віки
Й Руським свій путь величали.

* * *

Збій задня кривдит і встатне бире,
Трудно за плугом ходити.
Сасівський сину, взьми шаблю і меч –
Мусиш нас всіх боронити.

* * *

Хочиш-ни хочиш, а видиш і ты —
Сліди лишили братови.
Більше ци менше, а кождий із них
Чує ся в твоїй долі.

Попри консерватизм і набожність, які в сучасній Україні асоціюються з правою частиною політичного спектру, бойкам притаманні риси родового колективізму. Це пояснюється почасті географічними умовами. Гірський ландшафт сприяв збереженню колективних форм господарювання: без кооперації не можливе вигінне скотарство, лісорозробки та ін. У свідомості бойківського селянина до початку ХХ ст. справедливим господарем ґрунтів і лісів була насамперед громада. Закорінені в ментальності, ці уявлення, що базувалися на нормах звичаєвого права, стали в окремих селах сприятливим ґрунтом для поширення соціалістичного руху, а відтак і запорукою успішності комуністичної пропаганди.

Соціальна тематика домінує у творах письменників Бойківщини міжвоєнного періоду.

Наталія Кияшторна

Юш у церкви задзвонили,
Бо Свята неділя,
А сусідські джабаники
Йдуть по каміння.

Съпівана коломийка Старосамбірщини

Вгинь зайдав усьо сило
Горіли хижі і стодоли,
А газда видів всьо туто
І йшов си потихойку в полі.

І бігли люди з других сіл,
І лляли воду, і гасили,
Кляли газдів, а їх волів
Зи стаєн живо виводили.

Сило туто скарав Пирун,
Жи в Виликодну вни Ниділю
Ни вбрали чисте, в храм ни йшли –
На збитки тігали каміння.

Вни повідали: ксьондз – брихач,
Бо никто ще ни видів Бога,
Як взьмеме силу, пан-багач
Віддаст всьо бідному й слабому.

Вгинь зайдав ціле сило,
Нихто ни ніс води залляти.
Повіли всім: Бог за Вотрит
Пішов кожухи виправяти.

Ци вни вглупіли туткаль всі?
Ци всі обпилися горівки?
Ні. Вни робили, гі воли,
А кілько їли в переднівки...

Йих проклинав цілий повіт,
Бог юш ни мусів докучати.
Бо мав роботу – за Вотрит
Йшов бойку съкіри виправяти.

Після занепаду збійництва гарячі бойківські голови виливали у батярці жагу до пригод та легкого молодечого життя, не затмarenого обов'язками і безкінечною селянською працею.

Статус одруженого чоловіка важко поєднувався з батяркою. На бойківському весіллі є танок, коли молодий разом із дружбою відтанцює своє парубкування.

«Сто літ житя! Двіста літ битя! Триста літ батярки!». Це побажання досі популярне на Бойківщині.

Батяр сідів коло ринку,
Батяр глядав простого
Хлопа, жи з гір спустився
Продати волика свого.

Так ту ся жило від віку,
Відколи стоят сиві гори.
Газда наш быв Щифаном,
Батяра кликали Череп.

Сонце над містом встало,
Нам повідало правду:
Щифана повезли совіти,
Черепа німці забрали.

Нима юш типиркаль ринку,
Про місто юш нихто ни чує,
А тіні батяра і хлопа
До днісь торговицьов снують.

Важко назвати ще один край в Європі, котрий би постраждав від депортаций більше, ніж Бойківщина. Після завершення II світової війни рідні землі цього етносу були розділені між трьома займанщиками: СРСР, республіками Польською та Чехословачькою. 1946 р. в рамках обміну населення між СРСР і Польщею переважну більшість населення Західної Бойківщини було в брутальний спосіб вивезено або виганено через прикордонну ріку Сян на територію УРСР. Ще через рік решту бойків було депортовано на західні землі Польщі в рамках операції «Вієла». В той самий час, аж до початку 50-х рр., на Східній та Центральній Бойківщині не лише цілі родини були депортовані на Сибір, але й цілі села вивозилися на Схід України. Причиною цього була не стільки розплата за сприяння УПА, скільки бажання поповнити робочою силою колгоспи малозаселеної степової зони. Внаслідок обміну ділянками державних територій 1951 р. до Польщі відійшло ще 480 кв. км земель Західної Бойківщини, населення якої було розсіяно по півдню України. В 60-ти рр. уряд Чехословаччини вирішив «ощасливити» бойків-пуйдяків з Буківських Верхів – 7 сіл потрапили під затоплення Цірохським водосховищем, яке мало забезпечити питною водою Східну Словаччину. Людей було виселено в околиці Снини і Стакчина, а будови знесені бульдозером.

Молитва з-під Вотрита

Боже сонця загірського
Боже лісу дзilenого
Боже потоку бистрого
Боже ґрунту камінного
Боже зимлі зо скибами
Боже пиньків зо грибами
Боже звору тимнийкого
Боже студні малыйкої
Боже ясних полонин
Боже верхів, що пасмами
Боже всього, що нашим є
Аж від Рябої Скали
Чого-сте, Боги, ни вступилися
Чого-сте про нас забыли вы
Де-сте від нас пішли

Після депортаций на бойківських цвинтарях не було кому ні помолитися, ні поставити свічку. Замість живих людей до мандрівників промовляли символи і слова, вирізьблені на кам'яних хрестах і надгробках. Та жоден напис не справляє такого враження, як оцей із Берегів Горішніх – села на терені сучасної Польщі, за 20 км від українського кордону.

ВИРА ТВОЯ ДА СПАСИ ТЯ. ТУ СПОЧИВАЕ ГРИЦ БУХВАК. ПРОЖИВ 79 ЛИТ. ТОТ КАМИНЯ ГРИЦ БУХВАК РОБИВ СВОЄМА РУКАМИ 1926. ТАК ЖОНО И ВИ ДІТИ ОТДАЮ ВАС САМОМУ БОГУ, БО Я ИДУ З БОГОМ СПАТИ ПО ВІК СПОЧИВАТ. ТАК ОСТАНТЕ СИ ИС ГОСПОДОМ БОГОМ. ПРАЩАЮСЯ ИС ВАМИ Ч(Е) РАС ЛЮБА ЖОНО И ЛЮБИДІТ(И) МОЄ, БО Я ТУ ОСТАЮ ДО ПОКЛИКУ ГОСПОДА БОГА.

По-бойківському просте і лаконічне звернення Гриця Бухвака, вирізане в камені, ріже просто по серцю.

Кажуть, що кожен, хто спізнав у своєму житті біль утрати, прочитавши напис, губить слізозу біля надгробка Гриця Бухвака – ґазди з Биригів.

Наталія Кияшторна

На руськім цвінтари вітри здоймають
Йойкання гнилих хрестів
На руськім цвінтарі травиця масная
Тілько там русинів

На руськім цвінтари гроби западають
Без сліз, без свідків ци слів
На руськім цвінтарі час затирає
Слід від слідів

...На руськім цвінтари
Драп тче павутиння
За взором
з бабиної
блюски

Бойківський весільний обряд зберіг багато архаїчних рис. Одна з них – прощання молодої зі своїм родом. Можливо, це відгомін тих давніх часів, коли першим богом у пантеоні слов'ян був Рід.

На Східній Бойківщині молоду вмощували на ярмо, яке тримав молодий на своїх колінах, і лише потім вдягали очіпок.

Бойківське весілля супроводжували ладканки — ритуальний спів на честь богині Лади, ритм якого, на думку музикознавців, сягає дохристиянських часів.

Наталія Кляшторна

Спи, дівчатя біленичке,
Заки ти ще маленичке,
Живо час твій зайде,
Дагде темнов нічкою
Бойко з сивими вічками
В нас тя вкраде.

Мы будеме гойкати,
Мы будеме заводити:
Рано, зажди,
Бо заки-с сама, то і є твій час...

А ты будеш бічи, гі кожда з нас –
Вкоротиш си сміхи дітинські
Вічнов гризотов жони.

Ба, та ци яла...

На початку XIX ст. на Галицькій Бойківщині етикет передбачав саме таку відповідь жінки на комплімент.

Слова належало вимовляти протяжно.

То ни много для хлопа –
Кобы ни повіли: голота.

Мусиш вміти косити,
Сіяти і волочити.

Файно воли годувати,
Мочи на ярмарок гнати.

Югасам вівці віддати,
З полонини сир забрати.

В жида соли купити,
В корчмі ся ни упiti.

Кобы-с туто всьо подужав –
Може, быв бы-с мі мужом...

Сучасна людина розуміє збиранку як образ жіночої тілесності. Але збиранка також уособлює душу бойкині.

Патріархальні упередження були живучими, відтак порядна жона не дозволяла собі відкрито висловлювати свої бажання і навіть говорити про потреби. Вона завжди воліла ховати свої слізози і образи у складках одягу, подалі від людського ока.

Колись для жінок збиранкова любов ототожнювалася із любов'ю неземною. Бо майже кожна виходила заміж і народжувала дітей – та далеко не кожній судилося щастя бути почутою, знайти розуміння... Любов у кождій збиранці – бойківське спасіння від сьвіту без любови.

Наталія Кляшторна

Любив-ис ня в кождій збиранці,
Заки мож ня было любити...

Цілував-ис ня в кождий хрещик,
А зноваль ни міг похрестити.

Будеме ся ще гинто видіти –
Жадне слово, іно витання...

Кілько звізд нам були за свідків,
Кілько місяць світив нам ясно,

Жибы міг-ис видіти сночи,
Кожду збиранку
мої загартки,
Кожду збиранку

М

О

Ю.

Потойбічні сили (мара, блуд, опирі) були складовою частиною бойківського світобачення. Віра в існування злих духів та потреба відганятити їх не виключала віри в єдиного Бога: практикуючи стародавні способи боротьби з нечистими, бойко ревно молився, сподіваючись на захист Ісуса.

Стирня, за котров ще мох проросте,
Ни зранит бойківські ноги.
Сіно м'ягойке, сіно сухе
Просит ся під обороги.

* * *

Горілиць на стирні,
Бы під голками ї
Увидіти
щось,
що є вище...

Бойко у лейбiku,
Старий опир,
Тихойко ня
д' собi
кличе...

Чому бойківська церква дивовижно нагадує буддійські храми – багатоспадові пагоди?

Чому церква має сім спадів – невже бойки знали про сім чакр?

Та й звідки неосвіченому теслі отримати знання про Золоте січення?

Здається, бойки-будівничі володіли якимсь незвіданым для сучасної людини чуттям і розумінням підвальнін світобудови.

Церкви виглядають справді чарівними – нерукотворними. Поки сучасна людина не докладе до них рук...

Церковця аци пагода?
Сакура аци вишня?
Далечийким є наш людський съвіт –
Близойким є съвіт вишний...

* * *

Повічте мі, чесна громадо,
Всечесний отче у рясі:
Про що молитва до Неба,
Кой церковця плаче у блясі?

Всі людські съповіді чула
І много всього тирпіла –
А челядь ї в бляху закула,
Жибы про гріхи ни повіла?

Ї міртві квіти ни милі,
Ї ваша бляха – ни шати.
Вна тілько вам чесно служила,
Вна нич ни буде повідати!

Діти з гір легше долають труднощі та швидше пристосовуються до нового середовища. Вийшовши з-під батьківської стріхи у широкі світи, бойки спромагаються на статки і здобувають становище. Проте як би не склалася доля, рідний поріг кличе завжди.

Готуючись до відходу в засвіти на чужині, бойки мріють, щоб бодай після смерті їхня душа назавжди повернулася до мів – у рідні гори.

І в кожній тузі є надія...

Наталья Клименторна

Рівнини й долини
Вни нас злакомили –
їмили.
Мы мали гризоту, хоробу, роботу
биз тямки...
Та хвиля наблизит,
бы мы ся спішили
з слезами у гори –
до мамки...

І заки ще жиєш,
і маєш,
і вмієш,
Кадий ни ішов бы-с,
ким є –
ни встидайся:
Від съвіту си взяв ни найліпше,
А з дому – съвяту простоту.
Йно жаль,
жи від смерти
ни мож ся відперти –
і ту...

На цій фотокартці – Лосинець, 1939 р.

о. Іван Гошовський (ліворуч) приймає гостей із Турки. Сонячний день, гарний настрій, безжурні обличчя. Ніхто не знає, що це – останнє мирне літо в житті єгомостя.

Через 65 років разом із київським приятелем Володею Мельниченком та його доночкою Лесею ми приїхали в Лосинець. На старому попівстві висів замок, церковця теж була зачинена. Ми шукали знайомі прізвища на цвинтарних хрестах. Попри дорогу хлопчаки пасли худобу, раз-у-раз позираючи на допитливих приїжджих. Серед них був правнук о. Гошовського – того самого, хто хрестив, причащав і сповідав їхніх дідів.

Наталія Кляшторна

Записалася сто трийціть перша душа –
і мара прорикла:
 ви на цвінтари –
 ваша погибель прийшла

В кождій хижі по скрині,
зи скринь мудрагелит орда,
 що і тих, котрих більше –
 і йих вже на сьвіті нима

Труни тешут
і тішат,
 що ми вже вмирлі,
 бы на нашім кістю
 вни ще дальнє дістати
 могли

Вни колись приходили –
і виділи села пусті,
 бо живі – і старі і малі –
 городили путі

Вни, сараки, забыли,
 що в горах жиют
 ніпрості:
 там вмирлі мають тямку,
 з котрої виречи
 скали

Бо орда – гі мара,
бо орда – вна прийшла і пішла.
 Тілько зимля ся лишат.
 І памнятъ.
 І людськеє мня.

Nig Нідесний

Родина Крохмалів зі Скородного, Західна Бойківщина, 30-ті рр. ХХ ст.

СЛОВНИК

- Байка** – казка; гаразд
Батяр – розбішака
Бічи – бігти
Бистрий – швидкий
Было – було
Близойко – близенько
Брихач – брехун
Вступити ся – захистити
Ветатне – останнє
Вни – вони
Вглупіти – збожеволіти
Взьмеме – візьмемо
Відперти ся – відмовитися, уникнути
Вічка – оченята
Вічний – постійний
Видіти – бачити
Виречи – кинути
Вмирлі – мертві
Вобраз – ікона
Газда – господар
Гі, ги – як
Гирше – гірше
Гинто – нещодавно
Гладойкі – гладкі, відгодовані
Глядати – шукати
Гризота – переживання
Гойкати – кричати з жалем
Горазд – добробут
Дагде – десь
Дівчата – дівчинка
Діамент – діамант
Джабаники – непевні люди
Дзилений – зелений
Дідько – нечистий
Дітинські – дитячі
Днись – сьогодні
Драп – павук
Докучати – набридати
Жадне – жодне
Жалувати – шкодувати
Живо – швидко
Жи – що; **жибы** – щоб
Забити – вбити
Забыти – забути
Заводити – тут: плакати з голосіннями
Загартка – одяг
Задня – при денному свіtlі

Зажди – зачекай
Заки – поки
Зачерти – зачерпнути
Звиватися – швидко рухатися
Здоймати – тут: починати
Злакомитися – спокуситися
Іно, йно – тільки
Їмати – ловити
Єден, їден – один
Жона – шлюбна жінка
Кадий – кудою
Канон – зброя
Капище – язичницьке святилище
Кілько – скільки
Кістя – кістки
Кликали – називали
Красний – красивий
Ксьондз – тут: греко-католицький священик
Кобы – щоб
Кой – коли
Кождий – кожен
Лади – готуй
Ладний – вродливий
Лейбик – безрукавка
Лента – стрічка
Лляти – лити
Людойкове – люди
Малийка – маленька
Міг-ис – міг ти
Межи – між
Много – багато
Мня – ім’я
Мож – можна
Мочи – могти
Мудрагелити – просторікувати
Муж – шлюбний чоловік
Най, няй – нехай
Назбитки – навмисне
Напудитися – злякатися
Ни вартує – не коштує
Нигда – ніколи
Низойкі – низькі
Нихто – ніхто
Обис – аби ти
Облесно – лагідно
Пагода – буддійський храм із
багатоспадовим дахом

Наша Кличторна

Під – горище
Передднівки – дні перед новим урожаєм
Плахта – рядно
Повідати – розказувати
Повіч – скажи
Прогін – гірська стежина, плай
Поточина – струмочек
Потрафит – трапиться
Рянда – шматина
Сарака – бідолаха
Сетно – дуже
Сивий – *тут:* сірий
Сказити – розбити
Скарати – покарати
Сночи – вчора
Сонійко – сонечко
Студений – холодний
Студня – криниця
Съкіра – шкіра
Тігати – тягати
Тихойкий – тихенький
Типиркаль – тепер
Тогда – тоді
Торговиця – місце, де відбувалися ярмарки
Тонойкі – тонкі, худорляві
Труна – домовина
Ту, туткаль – тут
Туто – ось це
Тямка – пам'ять, розуміння
Убрання – одяг
Хвиля – мить, момент
Хоба, хиба – хіба
Ходачата – постоли
Хороба – хвороба
Хоць – хоч
Ци – чи
Челядь – члени громади
Чого-сте – чому ви
Чуджий – чужий
Чудувався – *тут:* поглядав із захопленням
Щистя – щастя
Югас – ватаг у вівчарів
Юш – уже
Яловья – телятко
Вотрит, Галич, Кичера, Магура,
Ряба Скала, Труханиця, Тарниця,
Чертиж – назви гір на Бойківщині

ФОТОКАРТКИ

стор. 6

Вигляд на м. Турку.
З фотоархіву www.turka.at.ua

стор. 8, 10, 18

Фото Р. Рейнфусса, 30-ті рр. ХХ ст.
Із архіву Музею народної архітектури в Сяніку, Польща.

стор. 12

Фотокартки Хв. Вовка, 1905 р.

стор. 14:

**Фотокартки Фені Батіг, Фені Дзюндзі,
Василя Шишика, Гриця Лаврінка.**
З архіву автора.

стор. 16

Будівництво хати у Михнівці.
З архіву Ольги Крись.

стор. 20

Родина Міньків та Бабців.
Михнівець, 1936 р.

стор. 22

Надгробок Г. Бухвака.
Фото автора.

стор. 24

Весілля у Кривці, 20-ті рр. ХХ ст.
З архіву автора.

стор. 26

Дівчата з Літовищ, 30-ті рр. ХХ ст.
З архіву автора.

стор. 28

Жінка зі Смерека, Ліський повіт,
Західна Бойківщина.

стор. 30

Фото селянина з Волового, Закарпаття.
З архіву В. Щербя.

стор. 32

Церква у Маткові.
Фото В. Мельниченка.

стор. 34

Родина Присташів із Літовищ.
З архіву Ф. Терлецької.

стор. 36

Лосинець, 1939 р.
З архіву В. Мельниченка.

стор. 38

Родина Крохмалів зі Скородного.
З архіву М. Райхель.

*На обкладинці —
драбинка із села Чорна Ліського повіту.*
З колекції Дарії Петречко.

Наталія Кляшторна

ЗМІСТ

Слово від автора	3
Бойків край — Під Небесний	7
Бойки, бойки...	9
Чертиж из Труханцьом	11
Чує ся	13
Джабаники	17
Батяр	19
Молитва з-під Вотрита	21
На цвінтари	23
Мамчине	25
Може...	27
Збиранка	29
Стирня	31
Церковця аци пагода	33
Вернеме	35
131	37
Словник	39
Фотокартки	43

Н. Кляшторна

ПІД НИБЕСНИЙ

Упорядкування і редакція Н. Кляшторної

Художня редакція О. Герца

Дизайн та комп'ютерна верстка В. Доломанова

Дизайн-студія «Золоте Серце»

www.golden-heart.com.ua

Наталя Кляшторна

Народилася на Херсонщині в родині депортованих із Західної Бойківщини. Закінчила Інститут журналістики Київського університету ім. Тараса Шевченка. Друкувалася в газетах «Дзеркало тижня», «Україна молода», «День», журналі «ПІК». Упродовж десяти років збирала свідчення про депортaciї із Західної Бойківщини. Автор книг «Акція-51. Останні свідки» та «Акція-51. Книга пам'яті», які базуються на свідченнях очевидців та архівних матеріалах. Мешкає у Києві.

